

mortui»), sota la data de 1062, però és cita tan poc precisa que permet posar-la en dubte, sobretot quant a la data: ¿no serà el mateix que la de 1316; 1362: «par. Ste. Eulalie de *Ultramorte*» (Alsius, *Nom.*, p. 227, cf. Monsalv. xv, 263 i xvii, 119).

ETIM. 'Ultra mort' és una expressió difícil de comprendre lògicament segons idees i fraselogia corrents: segons com tindra un sentit absurd. Però pendre seriosament el nom *Vulture mortuo* (encara que es repetís i no sigui un hapax) seria fugir del foc per caure en les brases; encara que *AlcM* ho accepti càndidament com bona moneda —notant Botet (*GGC*), que diu desconfiadament «en algun document». És inconcebible que un voltor mort hagi estat tema per denominar una població— ni que fos de viu en viu: qui el voldria pendre com emblema? Fou justament l'estranyesa que causa la denominació genuïna la que, estimulant l'enginy dels erudits locals que desbarraven en «llati», inventà a

aqueix quimèric voltor.

Es tracta del tema toponomàstic que ha creat tot una sèrie de topònims compostos en *-mort*, *-morta*. Designant una localitat, menys important, o bé decaiguda, envist una altra de més coneguda, sigui que temps passats hagués estat més considerable, o perquè s'afanyés a ser-ho però restant menor. No detalló ni documento els casos que es poden veure en articles supra. *Osor-mort* envist *Osor*; *Andorra-mort* arcaic suburbi de la vila d'*Andorra*; *Sagra-morta* (alias *Segremorta*) <*sagr(er)a morta*, ruïnes d'una antiga parròquia a Cerdanya; antic nom d'un rodal abandonat prop de Peralada: en doc. de 844: «Petalata, qui antea a paganis [?] Tolon, sive *Terra Mortua* vocaverunt» (Villan., *Vi.Li.* XIII, §6). Crec que també vindria d'això el nom de *Vacamorta* llogaret de Ribagorça, entre el Turbó i Seira, en un vessant a l'esq. de l'Ésera, que pot venir de la idea de 'Baga morta' (OPACA 'vessant obac'), com ho és aquest, car en aquesta zona les intervocàliques resten sordes (*paco* o *pago* per *obac*): en aquest cas la falsa comprensió pel nom de l'animal és ben comprensible, puix que és terra de grans vacades; això fa que hom s'expliqui naturalment el nom de la Serra de *Boumort* entre el Pallars i el Segre, admetent que les glaçades hi causin sovint morts entre els ramats (i encara qui sap si àdhuc ací no podria estar entaforat un *Burg* o, *Borg mort* dissim. en *Bolmort* > *Boç*?). En tot cas mentre es tracti d'animals familiars i útils és concebible que donin nom, morts o vius, a llocs de muntanya; però descartem-ne els voltors.

Oltra o *Oltre* degué ser el nom d'un rodal situat 'més enllà': *ultra* un riu, o *ultra* un altre accident geogràfic. I *Ultramort* era un rodal modest, davant per davant de Foixà, *oltra* el Ter. En comparació del noble, antic i ben poblat Foixà, *Ultramort* era «mort»,

insignificant, pobre. Ús substantivat del mot *oltra*, que ha quedat també congelat, fixat com a nom propi, topònim o de persona. No en manca algun cas en la toponímia del Nord: Puig D'*Oltre*, que oieixo *puddótrə* en el Vallespir, te. de Costoja, prop de *Can Damont* (xxiv, 80), que figura ja com *Puig Doultre* en el Cadastre de 1827. I a Conflent: *Oltre* i *Dotre* en te. d'Arboçols, que figura en dos docs. del S. xiv, per a una localitat que altrament es documenta en la forma derivada: *Alode Vultraria*, *Voltrera* etc. en diversos docs. dels S.xi-xvi (Ponsich., *Top.* 96). Molt difós cap al Sud, sobretot en el P.Val., i majorment com cognom. *Doltra*, cogn. d'un vell capellà a Pineda etc. Pla d'*Oltra-Port*, te. Atzeneta d'Albaida (xxxii, 14): justament perquè mirant d'Albaida és més enllà del Port d'aquest nom. Fondos d'*oltra* te. Muro d'Alcoi (xxxiii, 144.16,73x48). Foia de *oltra* a Beniarrés (xxxiii, 65.2); *Oltra*, cogn. d'un capellà, fill de Pego, segons *AlcM*; es troba a 6 pobles del·là Xúquer.

Explicació ben satisfactòria, i inobjectable, que ens aparta de la possible seducció d'alguna dada, que semblaria suscitar de nou l'etimologia absurda. En un doc. de 978, on es descriuen les afrs. d'un alou vora Besalú, que el Comte Miró cedeix al seu monestir, l'alou d'*Ortós* te. Serinyà: «Ortones, afr. Mer. in torrente vel te. de *Sabadello*, de Occ. im ipsa serra q. dicunt de *Vulturemortuo*, Circii in te. de *Juviniano*» [*Juinyā*] (Villan., *Vi.Li.* xv, §25). Doncs, és perquè aquí es repetí la mateixa invenció de fantasia curulesca: era una petita serra, situada més enllà del dit torrent, entre aquest i el Fluvià.

En la toponímia portuguesa hi ha també NLL d'aquest grup com *Mortagua* o *Agua Morta*, aplegades en l'índex general de l'obra toponomàstica de Joaquim da Silveira, i entre ells figura un *Avoytor Morta* testificat en un doc. del S. xiii, del concelho de Monção. I és que aquí hi hagué també una mica d'aquella pseudo-etimologia, fundada en la forma dialectal portuguesa *oitra*, *oitrem* 'més enllà', en lloc de *oultre*, *outrem* més comuns en portuguès; en efecte, Monção és vora el riu Minho i es deu tractar d'algun petit cap de pont portuguès més enllà d'aquest riu.

UMBRIAGA, Planell d'~

Prop de Mentet, V. *Embriagues* te. Nyer; del nom de la cugula, contaminat per *ombria* 'obaga'.

UMEA, BEN- i BENIMEIA

Despoblats moriscos del Mijgorn valencià. Segons l'art. *Benumea* de SSiv. (p. 145) és un despoblat de la vall de Pego, que cap als 1530-40 (St.